

 BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

ANY XIII

ABRIL DE 1903

N.º 99

SESSIÓ PÚBLICA INAUGURAL DE L'ANY 1903

MEMORIA DEL SENYOR SECRETARI

SENYORS:

Començant per les obres del CENTRE que en Llull en diria de primera intenció, o sia les excursions y tot quant an elles directament se refereix, hem fetes oficialment les següents, durant l'any 1902:

Janer: Pedralbes y Vallvidrera, aon se celebrà 'l dinar anyal.

Febrer 9: Viladecans, Torra del Baró y Sant Boy.

Març 9: Vilassar, Burriach y Argentonà.—Dies 23, 24 y 25: Berga, Bagà, Pobla de Lillet y Ripoll.—Dia 30: Santes Creus y Poblet.

Maig 8: Montserrat (monastir) y excursions per molts indrets de la montanya.—Dies 17, 18, 19 y 20: Sant Jaume de Frontanyà, Pobla de Lillet, Santuari de Falgars, La Nou y Berga.—Dies 25 al 31: Mallorca (Palma, Artà, Vall-demosà y Soller).

Juny 7: Manresa y Sant Benet de Bages.

Octubre 19: Centelles, Sant Miquel del Fay, Riells, Bigues y La Garriga. — Dia 25: Gironella, Monastir de la Portella, Santuari de La Quar, Biure y Puig-reig.

Novembre 1, 2 y 3: Vilabertran, Perelada y Requesens.

—Dia 16: Gavà, ermita de Brugués, castell d'Aramprunyà y Begas.

Desembre 1: Molins de Rey, Santa Creu d'Olorde y Sant Cugat. — Dies 6, 7, 8 y 9: Alpens, La Quar, Vilada y Sant Jaume de Frontanyà. Mateixos dies: Valls, Santes Creus, L'Espluga y Poblet.

O sia setze excursions, en les que hi han pres part 153 socis.

Aquest total es major que'ls dels anys anteriors, puix en 1901 ferem nou excursions; en 1900, no més cinch; en 1899, vuit; en 1898, dotze; en 1897, deu, y en 1896, cinch. Ressurt, donchs, de llur nombre y importancia, que hem treballat més el darrer any, particularment desde'l Maig, puix durant els tres primers mesos romanguérem un xich atuits.

Emperò, senyors, encara no'm plauria aquest resultat si no sapigués que a més a més de les excursions oficials se n'han fetes, durant les vacances d'estiu, moltes de particulars verament notables. En aquestes radica, a mon judici, la força íntima del CENTRE, y, malgrat això, el no constar-ne cap en nostres cròniques oficials me priva d'establir comparança entre les fetes en 1902 y les d'anys anteriors. Y es de doldre, puix es ab excursions particulars que'l CENTRE ha pujat als cims més enasprats dels Pirineus, y es mitjançant elles que han sigut estudiades llunyanes comarques: elles són les que donen lloch a la major part de les conferencies que aquí's llegeixen y que omplint després nostre BUTLLETÍ formen l'obra positiva y durable del CENTRE.

Trencant, donchs, la ilògica costum establerta, ne consignaré algunes molt importants, dolguent-me de que no hi constin totes; més el no haver-ne donat avís els socis que les han fetes n'es la causa.

La vetlla de Sant Joan, en Ramon de Casanova, ab sa germana, pujaren a Matagalls (Montseny) pera gaudir del fantàstich espectacle ofert per les alimaries que s'allumen en dita nit en eis cims més alts de Catalunya.

El 7 d'Agost, en Jaume Baladia pujà ab sa muller al

pich d'Aneto (Montanyes Malehides). Es, s'ens dubte, el primer cop que ha sigut assolit el pich més alt de nostra patria per una dòna, esposa d'un soci del CENTRE.

En dit mes, en Juli Soler féu un reguitzell d'ascensions als pichs més alterosos de la Vall d'Aran, entre'ls que mereixen ser esmentats: els Pichs de Maubermé, de Montardo, d'Entecada y de Montludo.

En C. A. Torras, ab tres socis, resseguien la Serra de Cadí y pujaren a Pedraforca.

En Ferran Sagarra, ab dos amichs, feren la llarga excursió següent: Ribas, Nuria, Puigmal, Puigcerdá, Pic-Carlitte, Font-Romeu, Mont-Louis, Vernet, Canigó, Camprodon, Olot y Figueres.

Els socis Tell, Llagostera y altres amichs feren la difícil ascensió del Pic-Carlitte, soplujant-se, durant una nit, en la barraca de l'Estany Llat del Touring-Club.

Espero que en lo successiu se donarà avís al CENTRE de totes les excursions particulars importants que's facin y que de moltes d'elles se'n llegiran aquí les corresponents memories. Axís no's perdran les observacions que s'hi prenguin.

Les excursions ciutadanes o visites han estat sis:

Maig 11: Col·lecció de Ceràmica del Marqués de Brusi.

Juny 1: Laberinte del Marqués de Alfarras. — Dia 15: Iglesia de l'Hospital Militar, pera admirar el magnífich fresch d'en Flaugier. — Dia 22: Casa y col·leccions de don A. Amatller.

Octubre 12: Cà la Ciutat.

Novembre 9: Exposició d'Art Antich.

CONFERENCIES SOBRE EXCURSIONS.—Janer 31: Lectura del treball de M. Fontan de Nègrin, soci delegat a Tolosa, *Primera ascensió a l'Agulla occidental dels Encantats* (Vall d'Espot), consciencívolament traduït per en Juli Soler.

Maig 9: En Joaquim de Gispert llegeix son interessant treball *De Berga a la Pobla de Lillet per la montanya*. — Dia 23: Se dona lectura del treball sobre'l *Montsech*, de nostre delegat a Alcoletje n'Eladi Vila; en Ceferí Rocafort

hi afegeix algunes observacions.—Dia 30: Se llegeix l'*Excursió a Saus, Llampayas y Vilahur*, d'en Joan Noguer, delegat a la pagesia del Sagaró.

Juny 20: Mossèn Font y Sagué relata sa baixada a l'Avench de Sant Hou.

Juny 7: En C. A. Torras llegeix alguns fragments de sa obra *Guia Itineraria del Pirineu Català*.

No podent-me entendre en consideracions sobre aquesta importantíssima guia, me concretaré a remarcar que es l'única complerta que sobre una regió de nostra patria fins ara s'hagi publicat. Desde les guies del malhaurat Osona no s'havia escrit obra de pariona empena. Es de desitjar que a sa imitació surtin les guies de les altres regions.

Novembre 28: En Joseph Maluquer ens llegeix sa interessant exploració a les Còves de Salgà.

Desembre 4: Se llegeix la nota sobre'l Castell de Santa Coloma de Queralt, de Mossèn Esteve Puig, delegat en aquest poble.—Dia 19: En C. A. Torras llegeix sa excursió a Alpens, La Quar, Vilada y Sant Jaume de Frontanyà.

Fins aquí tot lo referent a excursions. Anem ara als actes del CENTRE, de segona intenció:

FESTES JUBILARS.—Ab bon acord la Junta anterior decidí retrassar fins a any nou les festes commemoratives del XXVe aniversari de la fundació de la primera Societat excursionista de Catalunya. La nova Junta les inaugurà'l 3 de Janer, col·locant en la galeria d'excursionistes il·lustres el retrat del que fou nostre president honorari, y, més que això, del qui tant bé endregà'ls passos primerenchs de nostra Societat, en F. de S. Maspons y Labrós. Llegiren dues notables biografies en Cels Gomis y en J. Maspons y Camarasa.

S'obrí acte seguit l'exposició dels treballs publicats per l'«Associació Catalanista d'Excursions Científiques» y l'«Associació d'Excursions Catalana», de qual fusió en resultà l'actual CENTRE. Res tant escayent pera commemorar nostres bodes d'argent com aquesta exposició, en la que

reunirem tot el patrimoni que'ns han llegat nostres predecessors.

En compliment del plan traçat per la Junta sobre les festes jubilaris, se llegiren les següents monografies:

Janer 10: *L'excursionisme desde'l punt de vista folk-lòrich*, per en Cels Gomis. — Dia 17: *L'excursionisme desde el punt de vista arqueològich*, per Mossèn Gudiol.

Febrer 7 y 28: *L'excursionisme desde'l punt de vista científich*, per Mossèn Norbert Font y Sagué.

Totes tres foren notabilíssimes.

Finalment, el dia de Sant Jordi inauguràrem, com a darrer acte de les festes, l'«Exposició de Fotografies de Catalunya».

Tenim tots en la memoria'l magnífich aspecte que oferia aquesta sala, ab ses parets cobertes ab les reproduccions de les belleses naturals y artificials de nostra patria. Y lo que donava particular dalit al resseguir-les era'l trobar-les aplegades per comarques naturals, podent-se sentir aixís en cascuna lo que era comú y característich de cada agrupament: sa ànima, que s'endavinava arreu, en la fesomia especial de les serres, en la poesia particular de les planuries, en la veu rublerta de records dels monuments. Cada aplech, deslliurat de la bàrbara divisió actual, refeya son esser pera cor-tocar el visitant ab la parla propria de la regió: semblava que aquestes entonessin l'himne de comiat al nostre casal que per tant temps... més, es al final el lloch escayent pera aquest trascendental assumpte.

Més de mil foren les fotografies que no pogueren esser enquibides; emperò totes les comarques catalanes hi eren representades, en les 1,400 de que constava l'Exposició. Mercès mereixen tots els socis que n'enviaren, aixís com els individus de la comissió organitzadora en Juli Soler, en Ceferí Rocafort y en Joan Cardona, per l'èxit obtingut, que'ls hi representa una feina de la que difícilment se'n pot haver idea. S'estrenaren pera l'Exposició els dos medallons donats per en Juli Soler.

En commemoració també de les bodes d'argent celebràrem un banquet a Montserrat que, per convertir-se en

veritable excursió o, mellor, aplech d'excursions, he esmentat en la primera part de la Memoria.

CONFERENCIES DE FOLK-LORE. — En Rossend Serra repengué son curs de folk-lore el 24 de Janer, acabant-lo el 16 de Maig en sis conferencies, en les que, ab un coneixement maestrívol de la materia, s'ocupà de «l'Enigme, l'Alegoria, Medis d'expressió y Procés folk-lòrich».

Al folk-lore també dedicà, dit consoci, el magnífich treball que baix l'epígraf de *Novel·lística Popular* llegí en la sessió inaugural del curs, que s'hagué de retrassar fins al dia 4 d'Abril per no haver-se pogut encarregar, el senyor president, del discurs reglamentari per motius de salut. Precedí la memoria de l'any 1901, bellament escrita pel secretari en Ceferí Rocafort.

El dia 30 de Maig se llegí *El folk-lore Alguerés*, treball interessant d'en Ramon Clavellet, delegat a Alguer.

CONFERENCIES SOBRE LITERATURA Y ARQUEOLOGIA. — Fou la primera la d'en J. Bernard Duran, que llegí'l 7 de Maig son treball *Forma artística de la poesia*.

El dia de Sant Jordi se celebrà, com sempre, la festa patronal. Llegiren notables treballs literaris els socis Rahola, Tell, Oller y Serra. El president, Sr. Picó, acabà ab un magnífich parlament. En J. Massó Torrents féu repartir, finalment, uns antichs goigs a Sant Jordi.

El 25 d'Abril el savi arxiver de la Sèu valenciana, Mossèn Roch Chabàs, donà una remarcable conferencia sobre l'obra del mestre Jaume Roig *Spill o llibre de les dones*, anunciant-ne una justa y fidel edició.

L'entès arqueòleg nostre confrare en P. Casades y Gramatxes llegí'l 13 de Juny un interessant treball sobre *Les esglesies velles de Tona*.

ANIVERSARI XXVIe 12 de Desembre. El celebràrem dedicant la vetllada al grà excursionista Osona, qual retrat fou col·locat en la galeria d'excursionistes il·lustres. En Joseph Galbany llegí sa biografia, magnífich treball que

va merèixer unànims aplaudiments de la concurrència.

SESSIONS D'ORDRE INTERIOR. — La primera, que fou «Junta General Extraordinaria», se convocà'l 6 de Juny, tractant-se en ella detingudament del llegat que féu al CENTRE n'Arthur Osona. A darrers d'any la viuda de dit excursionista, donant prova d'estimació a nostra Societat, anava a ampliar y modificar dit llegat. Sent materia que s'està tractant, no puch ser més explícit.

El dia 30 de Juny, després de cloure-s l'Exposició de fotografies dessus-dita, se llegí una Memoria dels socis Eduard Xalabarder y J. Maspons y Camarasa, proposant la creació de museus municipals. La Junta aprovà dit projecte, que pot contribuir en gran manera a l'avenç de la cultura de nostre poble. Acordà també fer-ne un tiratge a fi de donar-lo a conèixer pels pobles de Catalunya. En aquesta sessió se sospengueren les tasques, començant les vacances d'estiu.

Finalment, el 27 de Desembre se renovaren els càrrechs corresponents de la Junta Directiva. El senyor tesorero donà compte de l'estat de caixa, que es bo, atesos els curts medis de que disposa'l CENTRE. Emperò, dins de poch el capítol dels gastos augmentarà d'un modo sensible. Es cert que guanyarem en importancia y activitat. Més si (com la Junta no espera) no s'engrosseix el nombre de socis, ¿podrem resistir el període crítich a que anem a entrar?

Posaria punt final an aquest paragraf dedicat a les sessions, si no fos mon dever fer constar, y Déu sap lo grat que m'es, la causa de que al rependre les tasques per l'Octubre seguissin, emperò, sospeses aquelles. Sent això un mal pera nosaltres, ja's pot suposar de quin cantó proceeix.

Senyalada y anunciada era pel primer divendres de dit mes l'inauguració d'un curs de gramàtica catalana a càrrech de D. Rossend Serra, quan per ordre de la primera autoritat, llavors la militar, quedà sospès dit curs per la raó de no convenir ab els fins de la Societat, consignats en el Reglament.

Debades es dir que, si la prohibició era contra dret natural, la raó n'era completament falsa. Cal sols citar el primer article dels Estatuts, en que consta explícitament que es un dels objectes del CENTRE l'estudiar la llengua catalana.

Com es natural, la Junta protestà de semblant vexació, més inútilment, ja que l'autoritat, a imitació dels gremis, adoptà la resistència passiva. S'endregà una Memoria a nostres representants a les Corts, per si cas n'volien fer ús en el debat que promogué la coixa disposició del conde de Romanones sobre l'ensenyança de la doctrina en català, y fou decidit suspendre per algun temps les conferencies en senyal de protesta.

El ministeri se fongué: el curs de gramàtica començà a primers d'any nou.

OBRES DE CULTURA GENERAL. — L'activitat del CENTRE, que, com veyem, ha estat molta aquest any, no s'ha confinat a les excursions y sessions benfactores sols an ell, sinó que, seguint el criteri tradicional, ha profitat totes les ocasions de poder coadjuvar a tota obra de cultura general.

Cumplimentant l'acord de la Junta anterior, se féu un tiratge de la «Lletra de Convit» de Mossèn Alcover. L'obra del Diccionari es magna, y dever de tot català que pugui fer-ho es de pendre-hi part. El CENTRE, que recorre constantment les comarques de nostra terra, tenint-hi escampats bon nombre de socis delegats, cregué de son dever expandir arreu la crida de Mossèn Alcover, donant a tots els socis que ho demanessin son recull d'instruccions. He de fer constar, no obstant, que pochs han estat els exemplars demanats.

Prenent part també en les darreres festes de la Mercè, fou d'aquí d'ont eixí'l projecte (acceptat per nostre Ajuntament) del concurs de gegants y nanos, que resultà, sens dubte, el número més típich y interessant d'aquelles. Proposàrem igualment el concurs de balls típichs catalans, y enviàrem varis objectes dels més notables del Museu a l'Exposició d'Art Antich.

Estiguerem també representats per una nombrosa comissió en la festa dels Jòchs Florals celebrats el dia 11 de Novembre a Sant Martí del Canigó.

Socis. — Molts han sigut els entrats aquest any y, lo que es mellor, de temperament excursionen en una gran part d'ells, com ressurt de les excursions en que han pres part. Son nombre puja a 66. Això porta'l total de socis residents a 430 contra 374 en 1901 y el de delegats a 390 contra 399.

Entre'ls nous socis residents hi ha 8 socies.

En cambi, hem de doldre'ns de la mort de varis companys nostres. Dos d'ells mereixen constar en aquesta Memoria. Són: en Ramon Arabia y Solanes, ex-president de l'Associació d'Excursions Catalana, que pertanyia an aquell aplech d'amichs que tant treballaren pera fer arrelar l'excursionisme, y el poeta Mossèn Verdager, el cantor de nostres montanyes, que era excursionista decidit y havia col·laborat en nostres anuaris. A son temps els honorarà'l CENTRE col·locant llurs retrats en la galeria d'excursionistes il·lustres.

Bo ha estat, donchs, l'any 1902. En nostra activitat hi ha hagut un reviscolament notable. Les excursions han estat moltes y importants; les conferencies també. S'han trobat molt a faltar, emperò, les en que s'hi projecten fotografies; y, a ver dir, no ha estat pas per manca d'aquestes (que n'hi ha moltes d'amanides), sinó per la dificultat de llogar una llanterna apropiada, ja que fins que tinguem el nou local no es convenient comprar-la. Abans, emperò, se donaran algunes sessions, llogant la mellor que's pugui haver y que s'acomodi, ensemps, a les deficientes condicions d'aquesta sala.

Y ara ve'l moment de parlar-vos del cambi, o, mellor dit, mellorament de local, que prompte tindrà lloch. Com tots vosaltres heu constatat, aquest pis ens es de molt insuficient; tots els actes que hi hem celebrat (la darrera Exposició de fotografies, pera esmentar-ne un) haurien

ofert doble relleu y adquirint molta més importància, en un local més espaiós. Bé prou que's preocuparen d'això les darreres Juntres que'ns han dirigit, més totes tingueren recança d'abandonar aquesta maisó tant plena de records històrics (que, a no ser nosaltres, haurien sèns dubte acabat per desaparèixer), y en la que nasqué y se desenrotllà nostra Societat. Ademés, l'estat de fondos y el nombre de socis que entraren no permetien tampoch pensar en mudar-se a un pis capaç y cèntrich.

Pot-ser no hauriem encara trobada la solució, si'l nou propietari de la casa, Sr. Muntaner, no'ns l'hagués presentada. Donant proves d'un amor pels monuments catalans que adhuc avuy no's troba gaire, y d'una consideració envers el CENTRE que vivament li tenim d'agrair, proposà refer enterament aquest antich casal. Les columnes quedarien aïllades en un pati cobert construït *ad hoc*; se desenvolquellaria la galeria gòtica, y nosaltres baixariem a ocupar l'únich pis, se pot dir, de la casa, rebastida ab el major cuidado artístich.

Després de discutir alguns de sos extrems, la Junta acceptà dita proposició, comptant, emperò, en que seguiria l'augment de socis, ja que les despeses que prompte haurèm de fer seran, com dessus dit, més crescudes que les que l'estat de nostra caixa fins ara podia soportar.

Les obres ja són començades: si l'entusiasme que ha regnat aquest any continua, nostra Societat adquirirà una importància que may havia tinguda. Si'l reviscolament iniciat s'apaibaga... Més no, no cal témer. Donant una prova de cultura que poques societats de nostra terra han sabut donar, hem admeses les que fa temps ocupen llocs en tots els centres excursionistes de l'extranger. Entre'ls nous socis vuit són senyores, y moltes més estan a punt d'entrar. Elles, qual entrada ha escaigut ab aquest moment crítich, elles seran les que duren noves energies a la vida del CENTRE. Porta-barrades de la major part de les societats, elles concorreran a nostres actes pera instruir-se y donar proves de llur amor a Catalunya.

Y, ademés, per què hem de témer? No es aquesta la

primera volta que's troba'l CENTRE en situació compromesa. Varies han sigudes les èpoques de vida migrada, de dificultats materials, de prohibicions verinoses que semblaven l'havien d'anorrear. Més els excursionistes fidels tingueren cor-fort pera resistir la tempesta. Com no, si les columnes d'Hercul, el déu de la força, aguantava'l CENTRE?

Reconeguts les alleugerirem ara. Hem crescut massa pera no lliurar-les de sos fastigosos esparrachs y fer-les tenir nêtes y airoses al mig de nostre casal. Y Hercul ens deixarà defallir? ¿No's recordarà de que fou ell qui:

per coronar eixa obra de cíclop gegantina,
de Barcelona al centre plantà un verger feliç
sobre uns pilars, del Tàber al cim, on sa ruïna
du escrit al front encara lo nom de Paradís?

He dit.

ALFONS PAR

DISCURS DEL SENYOR PRESIDENT

SENYORS:

Sembla que era air, y fa ja uns quants anys que, honorat per mos companys d'excursionisme, que tingueren de veure, sêns dubte, en mi, més que mos migrats mereixements, un esclat d'entusiasme y devoció envers nostra estimada Catalunya y un desig ferm y voluntariós d'ajudar a dar-la a conèixer fent ressaltar ses belleses, de tota lley, arreu escampades y no prou conegudes, vaig ocupar aquest sitial honrós, que ho era aleshores de l'*Associació Catalanista d'excursions científiques*.

Sembla que era air, y el temps ha corregut ràpid y brunzent, emblanquant els cabells dels més antichs companys, conservant-nos, ab tot, la juvenesa de cor y el propi entusiasme d'altres temps, enrobustit, si cap, per l'halè vivificador de les montanyes.

An aquest continuat entusiasme crech deure avuy l'en-

laira't honor de presidir el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, com tinguí aleshores el de presidir l'Associació *Catalanista d'excursions científiques*.

Durant aquest espay de temps, quants lloables treballs ha practicat l'excursionisme!

Començat modestament y prenent ab rapidesa fort impuls de vida, empès per vives corrents d'anhel patriòtich, féu sentir sa veu de renaixença iniciant ab fermesa l'obra valiosa de restauració de nostra terra, despertant l'esperit condormit de les distintes regions de Catalunya, recurrentes y fent-ne ressaltar tot l'harmonió's aplech de belleses naturals y físiques y el tresor de valioses joyes de tot temps, despulles d'un esplendorós passat, moltes d'elles gairebé desconegudes y fins poch apreciades pels mateixos que les posseïen; fent renéixer per tot arreu, on fitava sa marca, la fe en un pervindre falaguer, basat en un ahir esplendorós y en un avuy potent y ple de vida, alliçonat per l'experiencia de l'història y empès vers una nova via de progrés y expandiment per la voluntat mascle d'un poble que té conciencia de son valer; desvetllant arreu, en els més amagats indrets de Catalunya, l'esperit catalanesch, l'anhel de llençar imposicions y disfrees forasteres, vestint-nos ab lo bo de casa, registrat y inventariat a tal fi, tret a la llum del dia, pera servir de norma y patró en el moment ansiós de conseguir la revindicació del dret de disposar de lo nostre regint-ho y administrant-ho a nostra faisó y a tot nostre pler y voluntat.

L'excursionisme no s'ha concretat purament a recórrer Catalunya pel patriòtich anhel de conèixer-la y coneixent-la estimar-la, sinó que, vanguardia d'un moviment científich y literari, històrich y artístich, ha iniciat la marxa de molts importants estudis, ha desbrossat camins pera interessants investigacions, ab tal de que vinguessin altres després, posseïts de noble emulació, profons coneixements o voluntat decidida, a arrodonir la tasca per l'excursionisme escomesa.

L'interessant estudi de nostre folk-lore; el recull de can-

cons populars, penetrades tant prompte d'un fons de rústega poesia com d'accents virils y enèrgichs, intenció maliciosa o ingenua simplicitat; tonades melodioses plenes de tendresa y poesia, salpicades de notes enèrgiques y brilladores; l'arreplech de candoroses rondalles, tradicions curioses, llegendes, refrans, dites, acudits y prejudicis superstitiosos del poble, ha constituït un dels temes en que s'ha interessat de debò nostra institució excursionista. En publicacions, notables conferencies y audicions musicals s'ha remarcat aquest lloable interès. Els socis delegats en les diverses encontrades han contribuït en alt grau, ab els reculls fets sobre'l terror, a fer créixer l'atenció y el gust envers aquests estudis que representen l'esbrinament dels secrets antichs de l'ànima y esperit de nostre poble.

No s'ha quedat enrera tampoch l'excursionisme en el treball minuciós y delicat de depuració de la nostra llengua y son perfeccionament, ja estudiant, en lluides conferencies, els poetes y escriptors que usaren nostra parla en les passades centuries, ja per la pràctica de distints cursos gramaticals, ja recullint, en les variades comarques corregudes, de pla y montanya, locucions y mots interessants, alguns no prou coneguts y altres considerats en desús y fins arcaichs en la nostra cosmopolitada Barcelona.

En les continuades excursions han vingut a observar-se, anotant-les, costums antiquíssimes, prou curioses moltes d'elles, anatemisant-se les exòtiques, barbres o impropries d'avuy y de nostra manera d'esser y estimulant la conservació y procurant l'expandiment de les que mostren arrels històrichs recomanables o marquen aptituts y condicions propries del caràcter del nostre poble.

Els treballs geogràfichs y topogràfichs, l'estudi de les qualitats naturals del terror, geologia, botànica, mineralogia y altres notables branques científiques no han restat pas a reraçaga, y es de notar tot quant s'ha fet en aquest sentit. Les més alteroses montanyes de nostra terra, els cims enasprats que no veuen may fós llur mantell de neu, els pichs enterchs que rara volta trepitja'l peu de l'home, han sigut escalats y sorpresos, a voltes en plena hivernada, y les

abruptes y misterioses valls encongides o arracerades en els replechs de les gegantesques gropades, amagant tresors naturals d'incomparable bellesa, fonts de riquesa inagotable, han sigut sobtades també en llur misteriós quietisme.

Els nous coneixements espeleològichs s'han seguit d'aprop ab marcat interès, fomentant-se l'utilitat y conveniència de l'explorament de les baumes, còves y avenchs, dolls a voltes d'aprofitables experimentacions científiques y venes molt sovint d'utilitari produït, a l'ensamps que palaus soterrats posseïdors d'enciseres bel·leses. Un intrèpit espeleòleg, il·lustrat consoci nostre, mossèn Font y Sagué, ànima d'aquesta lley de treballs a Catalunya, ha sigut, ab ferma iniciativa, clars coneixements y hardidesa infadigable, el promovedor d'interessants y arriscades exploracions en les que hi ha pres la part més activa y compromesa.

El renomemat espeleòleg francès M. Martel, cooperant personalment a exploracions efectuades, ha rendit son tribut de complascència a l'hardit treball de l'excursionisme català.

Y no s'ha concretat solament l'obra de l'excursionisme, en el sentit de regonèixer y estudiar els misteris de les entranyes de la terra, a les indicades importants exploracions, sinó que, pera promoure l'interès dels estudiosos de bona voluntat disposats a continuar aquesta mena de arriscats treballs, ha format un detallat catàleg dels més importants y coneguts avenchs y còves de Catalunya, recopilació en la que hi han pres part molt activa nostres consocis delegats.

Un gran factor de l'excursionisme es la fotografia, convertida tant prompte en meravellós art com en fons de depuracions científiques, la qual permet aplegar a nostres ulls el seguit d'impressions y bel·leses fruites en llocs difícils o allunyats que no'n s'e seria tal volta dable poder novament gaudir conservant-nos el recort d'objectes a la mellor desapareguts y d'escenes interessants, difícils de veure altra volta reproduïdes.

Bona mostra dels avenços fotogràfichs ha sigut el satis-

factori resultat de les exposicions celebrades, en les quals s'han posat en evidència les majors bellesses naturals y artístiques de nostra terra, com s'han pogut minuciosament apreciar, en les projeccions lluminoses que han acompanyat la relació de les excursions, les més notables gràfiques observacions fetes en el transcurs de les mateixes.

L'art arquitectònic y l'arqueologia, en general, han deixat esbarriats per l'ample territori de nostra terra un seguit de brillejadores joyes, unes molt valioses, y altres, si bé senzilles, elegants y correctes, interessants per la puresa de llur estil y per senyalar distintes pàgines de l'art y sagells de diverses èpoques y de determinades formes d'expressar el bon gust d'anteriors generacions. Malhauradament, en els dos primers terços de la passada centuria minvà d'una manera extraordinaria'l nostre tresor artístic-arqueològic; més al despertar de l'excursionisme, quins precursors foren en la nostra terra els inoblidables Piferrer y Parcerisa, en Pi y Margall y en Balaguer, y especialment per sos conciençuts treballs de fina investigació y triat arplech de material folk-lòric, llingüístic y literari, el may prou plorat patriarca de l'excursionisme, D. Marian Aguiló y Fuster; al despertar de l'excursionisme col·lectiu s'aturà la desfeta en gran part y s'introduí arreu en pobles y poblats l'amor a la conservació dels recorts històrics y el zel en guardar-los recatats.

Inventariat seguidament per medi dels relats de les excursions y de les més detallades monografies, per elles promogudes, el capdal de tot lo més interessant en arqueologia escampat en pobles y en iglesies, se posà un aturador a la desfeta, a voltes inconscient, a voltes cobdiciosa, dels posseïdors d'antigalles, y un fre poderós als negociants especuladors que, explotant l'inconsciencia o la bona fe, mercadejaven per preus irrisoris objectes d'indisputable mèrit, baratant històriques y venerables imatges, qualificades perversament de velles y rònegues y a voltes d'irreverents, per altres, molt sovint de cartró-pedra, fetes a motllo, sense expressió mística ni caràcter religiós, si bé carregades de colors llampants y forces daurats en les ves-

timentes; baratant pintures apreciables y valiosos retaules per enfarfegats altars recoberts y farcits de totxa ornamentació y molt pa de daurat, y així pel mateix estil antichs tapiços, terns d'altar y objectes preuats del culte.

Y davant del nostre entusiasme, davant de nostres ponderacions y dels coneixements més o menys profons divulgats ab profusió pels excursionistes, arreu on passen, el zel y interès a guardar tot quant pogués representar un valer artístich més o menys important s'anà extenent com aire sanitós y vivificador, y sortiren, de caus amagats, entaforats objectes, arreconats per inútils, a voltes bons o apreciables, a voltes sense mèrit o mitjanament passadors, reapareguts y posats a vista dels excursionistes per lo que valer poguessin.

També'ls estudis històrichs deuen sa part d'impuls y desvetllament a l'obra esbrossadora de l'excursionisme, essent de notori interès els treballs efectuats en tal sentit en conferencies, memories y monografies.

En vetllar y gestionar pera la conservació y reparació dels antichs monuments històrichs ha treballat ab ferma empena, ab vera constancia y desinterès l'excursionisme. ¡Quantes voltes nostre CENTRE y ses Associacions precursoras han alçat la veu en bé de monuments apreciables, amenaçant esfondrar-se o desaparèixer, advocant per llur conservació o restauració! La Catedral vella de Lleida; el claustre de Bellpuig; l'històrich cenobi de les Avel·lanes; 'Scala Dei; el castell de Cardona, d'interessants recorts, romànica iglesia de grans proporcions y belles ratlles arquitectòniques, ab abandonades riques sepultures, desfigurada y convertida en quartel y magatzem de queviures, pròxim avuy a esser abandonat pel ram de guerra; les preuades despulles del monastir de Sant Pere de Roda, vergonya d'antichs senyors que devien haver posat més d'amor y voluntat a recorts preuats de llurs il·lustres passats; Sant Jaume de Frontanyà; el monastir de Sant Pere de Camprodon, y tants d'altres monuments tal volta més modestos, emperò no menys interessants; iglesias romàniques, restos d'antichs castells y morades senyorials,

vestigis de passades generacions, recort vivent de senyalades gestes històriques.

El monastir de Sant Cugat del Vallès, digne parió de sos germans de Ripoll, Poblet y Santes Creus, havia atret a tot-hora l'atenció de nostres excursionistes, y seguidament, en quantes ocasions se presentaren oportunes, fou donada per nosaltres, en clams y exposicions, la veu d'alarma als anteriors prelats de Barcelona, remarcant l'estat de ruïna del preciós cenobi, fent valer sa importancia y la vergonya y oprobi que recauria sobre la nostra generació en el cas imprescindible de que se'n vingués a terra si no s'hi acudia degudament a salvar-lo. ¡Quantes promeses no realisades s'havien obtingut! Avuy, sortosament, sembla que'l nostre il·lustre actual prelat va a empendre la restauració tant desitjada.

¡Que hi fa que'ls nostres desinteressats esforços, que'ls treballs realisats, al vetllar pels nostres antichs monuments, per la custodia de nostres joyes d'art, no hagin sigut sempre degudament estimats y tinguts en compte! No hi fa pas res, que no treballem pas per totxa vanagloria, sinó per amor a Catalunya y per son constant enaltiment.

Un entusiasta y digne prelat, no català, sinó fill d'altre indret de la França, encara que posseït d'un amor intens y ben desinteressat al troç de terra catalana, que té espiritualment comenat, sentint un ardor catalanesch molt més gran, si cab, que molts fills del propi terror, el venerable bisbe de Perpinyà, Mr. Carselade du Pont, ha emprès ab animosa fe la restauració d'un dels nostres més antichs estimables monuments, el cenobi de Sant Martí de Canigó, fundació del l'il·lustre abad Oliva, creador a l'hora del famós monastir de Ripoll.

No tenim més que repassar les memories y treballs publicats per les Associacions d'Excursions o guardats en llur arxiu, y trobarem verament marcat l'interès pres en bé de tant estimable monument, aixís com també per son no menys apreciable germà de Cuixà, més esplendorós encara per l'art, sadollat de gloriosos recorts històrichs de Catalunya, y que va desapareixent, arrunant-se dia per dia,

passant sos artístichs enderrochs a guarnir altres construccions rosselloneses vestides ab aquestes joyes que, malgrat ésser riques y apreciades, no'ls hi vénen pas escayentes.

Dever es de tots els bons catalans, de tots els qui sentin escalf d'amor patri, veneració y estima pels recorts esplendorosos de nostre passat y halè fervorós de refer nostre cabal de gloria y de riquesa, ajudar a la mida de llurs forces, moral o materialment, segons llurs medis o aptituds, a la catalana obra del gran bisbe perpinyanès, y Catalunya'ls en sentirà grat y nostres germans del cor del Pireneu veuran que'ls catalans d'ençà de les Alberes no oblidem, no desestimem el llegat històrich y artístich de nostres passats, que ho són llurs a la vegada.

Ja hem vist la tasca que ha anat executant l'excursionisme: aquestes són ses brillants executories. De totes elles es la més valiosa y la més patriòtica, sèns dubte, la d'haver infundit per tot Catalunya l'esperit pràctich de deixondiment, promovent, tal com he dit, el fervor pera la conservació de tot lo bo y lo bell, resultant del patrimoni dels nostres passats, fomentant son estudi y el de les belleses naturals, tresor riquíssim ab que Déu ha afavorit el nostre terror; afalagant l'interès dels pobles, preparant de primer y enrobustint després l'anhel justíssim d'aspiracions de renaixença fundades en el propi voler, en la justa pretenció de cuidar de lo nostre, mellorant-ho ab el coneixement del passat y solidant-ho ab noves lligades d'avenç y progrés, científich y pràctich, intel·lectual y artístich, moral y utilitari; extrayent del cor de les nostres montanyes la saba vivificadora, l'empelt de robustesa, el germe no extingit encara de niçaga, y portant en cambi, a les reconques més apartades de la terra catalana, el baf reviscolador surgit alterosament de les cendres esventades de la nostra historia, purificat per un esperit ampli de cultura moderna, tonisat per un simpàtich, escayent, colorit de casa.

En data ben assenyalada me cab l'honra de presidir aquesta patriòtica Associació. El niu que'ns haviem fet

al cim d'aquestes històriques columnes, monument el més antich de la vella Barcelona, columnes que venien a representar pera nosaltres com un símbol, niu desde ont preniem la volada vers a distints indrets de nostra terra, va a esfondrar-se pera convertir-se en ampla morada, en ver palau de l'excursionisme, y les cobejades columnes, junt a les que ha viscut arrapada nostra institució, van a esser son mellor ornament. Recorts de totes èpoques històriques embelliran els murs del restaurat edifici. Mercès al refinat bon gust del propietari de l'immoble, don Ramon de Montaner, honorable patrici, que tantes proves de bon sentit artístich y d'amor als recorts històrichs té demostrats en la restauració del castell de Santa Florentina de Canet, y a la cooperació distingida de son il·lustrat allegat, nostre volgut consoci D. Ricart Campmany, el CENTRE EXCURSIONISTA tindrà un lloch d'estatge verament apropiat als fins de sa institució.

Més això implicarà pera'l propi CENTRE sacrificis d'importancia que es d'esperar seran suplerts per la bona voluntat de tots els socis, que sèns dubte contribuiran decididament al foment de l'institució, fent, entre altres coses, créixer el nombre d'associats, y coadyuvant a mida de llurs forces a la progressió de nostres ideals, pera poder així emprendre'l CENTRE més ampla volada, fomentant tota lley d'estudis relacionats ab son objecte, donant vigorós impuls a la marxa progressiva de difusió de sos pràctichs fins.

Notat ja que l'arbre de l'excursionisme té ferma y potent socalada, ab arrels fortament arrapats en el cor de la terra, que'ls fruits que ve donant són de bona y vivificadora mena y que la llevar que sa brancada ha esbarriat per tot arreu, cayent en terror ben assaonat, té per força de donar nous y esplendents plançons, s'imposa'l foment de noves entitats excursionistes en distintes de les més importants localitats de nostra terra. Un brillant estol de il·lustrats y entusiastes socis delegats, relacionats ab nosaltres y que'ns transmeten les bategades del pols de les

diverses comarques catalanes, fent-nos conèixer llur manera d'esser y de sentir, alhora que'ns donen part dels reculls fets, de les troballes interessants que's relacionen ab els diferents brancalls de l'arbre de l'excursionisme, podrien esser el fonament de les noves entitats excursionistes; més al fomentar-les no volem significar la pretensió de formar-les baix un propi motllo, ans al contrari, creyem que deuen esser completament autònomes y atemperades a la manera d'esser de cada comarca o localitat y de les personalitats que la formin, de llurs aficions, estímuls o aptituds, unides tant sols ab la nostra ab lligams d'afinitat, de cooperació mutual, de comú anhel d'estudiar el terror de Catalunya en totes ses manifestacions y en especial marcar la detallada definició de les comarques naturals ab llurs variades usances, tradicions, consuetuts, historia y manera d'esser.

Ab llur cooperació y ab nostre constant impuls podriem donar una marxa ordenada als treballs de l'excursionisme per tot Catalunya, evitant així lo que ve succeint fins ara, que, per efecte de la major proximitat, tant els treballs de simple investigació com de detallat estudi radiquen especialment sobre les comarques més properes al nostre CENTRE, extenent-se mitjanament a les ja més separades, y rarament a les molt distanciades.

La reconstitució de Catalunya per ses comarques naturals, l'estudi y definició d'aquestes, atemperant-se no sols a les lleys històriques, etnogràfiques y topogràfiques, sinó també a les relacions més novelles imposades pels lligams utilitaris, comercials y industrials, deu esser un dels treballs més importants a fer de l'excursionisme, seguit del no menys convenient de la formació d'un mapa extens, complet, detallat, de Catalunya.

An aquests interessants treballs deurien ajudar les noves entitats creades, y en defecte d'elles, en les regions en que no puguin constituir-se, els socis delegats.

Fent valer l'importancia de cada regió, definint-les, detallant-les, posant en relleu llurs condicions propries y

esbrinant llur passat històrich, contribuïrem a assegurar-los-hi un mellor pervindre.

Ab l'unitat dintre la varietat, ab els treballs acoblats dels entusiastes y estudiosos de totes les regions de la nostra terra, férem l'obra comú y complerta de reconstituició de Catalunya, tant variada en sos accidents naturals com en ses tradicions, costums, accidents llingüístichs, temperaments y caràcters ètnichs, més formant en conjunt un tot harmònich, fermament constituït, fortament relligat ab potenta llaçada que no han pogut rompre les fortes estrebades rebudes, ni atuir les rebentes batzegades.

Lo que cal fer ab la fomentació de nous Centres d'excursions fòra de Barcelona, s'imposa també dintre'l CENTRE en les diferents manifestacions de l'excursionisme pera que aquest dongui tot l'esplet que li correspon. Cal que'ls socis, segons llurs aficions y aptituts, s'apleguin pera comunicar-se impressions, difundir llurs coneixements y proposar y fins executar quants actes estimin pertinents pera la realisació del comú ideal. En aquest sentit es convenient la formació d'agrupacions d'aficionats y entesos en les distintes especialitats de l'extens camp de l'excursionisme.

Aixís, de la varietat dels treballs parcials anuats pel llaç de la col·lectivitat, podrà sortir-ne una obra comú, general, reflectada en els diferents actes realisats pel CENTRE; en el BUTLLETÍ, que anirà adquirint major importància, y, un cop vessant ja ses curulles planes, s'expandirà en publicacions especials; en l'acreixentament de museus y col·leccions; en la formació d'interessants registres y inventaris acoblats per la labor incessant de les excursions y pel concurs actiu de les delegacions y col·lectivitats afins comarcals que's fomentin; en nodrides conferencies, ajudades en quant menester sia pels avenços gràfichs de la fotografia, en les que mutualment ens comunicarem nostres coneixements; en la creació de cursos especials dels distints rams del saber afins als nostres propòsits; en la celebració de concursos y exposicions, ja generals, ja es-

pecialisades, locals o comarcals, relacionades ab les arts, les ciències y els productes de la naturalesa y de la mà de l'home; en sessions combinades de folk-lore literari y musical, ab manifestacions gràfiques, a ésser possible, de costums populars, històriques o tradicionals de la nostra terra; y en munió d'actes que avalorin el nostre extens camp d'acció. Tal es la tasca que, a mon judici, hem d'empendre avuy ab nou dalit, ab més fe que may, y an aquesta tasca hi deu contribuir tot-hom, tant l'erudit, l'home de ciències o lletres, com l'artista, l'admirador de la bella naturalesa, com també'l que pren sols l'excursionisme com a un noble y vivificador sport. Pera tot-hom hi ha feina, tot-hom trobarà ambient pera ses aficions o aptituts, y tots contribuïrem, a la una, a un fi lloable pera nostra patria.

Nostres mires no són polítiques; nostres propòsits no s'encaminen a estudiar y discutir formes de govern; nostre ideal es sols fer patria; nostre fi primordial es l'estudi y coneixement de la nostra terra. Tot-hom hi cap en el rotllo de les nostres aspiracions; tot-hom hi cap a treballar pera l'avenç y prosperitat de Catalunya, que es el troç de terra on radiquen nostres més fermes afeccions y on se desenrotllen tots els actes primordials de la nostra vida; obligació hi tenim tots els que estimem a Catalunya a esbrinar les lliçons de son passat, ja venturós, ja malhaurat, pera que'ns valguin d'experiencia y ens encoratgin pera menar-li un mellor pervindre; dever hi tenim a estudiar les riqueses de son terror pera promoure-li fonts de prosperitat y benhaurança.

Y tal la consideren justa y lloable la nostra empresa, que an ella hi ajuden, formant part molt honrosa de nostres rengles, cooperant als nostres treballs, estimades personalitats, dignes consocis, d'altres territoris de dintre y fóra Espanya, que, compenetrats del propi esperit nostre, al recórrer Catalunya delectant-se en ses belleses, visitant ses despulles monumentals, al trascar pels cims y vessants de ses abruptes montanyes, tot anyorant sa nadiva terra, estimen fervorosament la que'ls ofereix noves afeccions,

sensacions delitoses, apaibagant el regust agre-dolç de l'anyorança.

En totes les més cultes associacions similars a la nostra hi galeja arreu brillant estol de dames y senyoretes, lluint unes en el camp intel·lectual, prenent altres part activa en arriscades excursions y en ascensions atrevides, mentres que moltes, en esfera més modesta, cooperen passivament a la bona marxa de les propries institucions.

Ben sabut es també lo que ha afavorit al desenrotllament de molt nobles ideals l'acció eficaç de la dòna. Na Rosalia Castro de Murguia ha fet pel desvetllament de la condormida terra gallega tant o més que tots els escriptors y propagandistes de sa regió; ella més que ningú ha fet entrar en l'ànima del poble'ls anyorívols accents d'una patria decaiguda clamant per son revifament. En nostra renaixença es de veure també la part activa y eficaç que hi han pres notables escriptors y poetisses, desde la venerable Massanès de Gónzalez, l'Isabel de Villamartín y la Victoria Peña d'Amer, en el despertar de nostra poesia, fins a les brillants escriptors y fermes patricies Dolors Moncerdà de Macià y Agnès Armengol de Badia, havent ressortit notablement en l'estudi de nostre folk-lore la Maria de Belloch y l'Agna de Valldaura.

En aquests moments en que'l CENTRE EXCURSIONISTA, prenent més ampla volada va aixamplant son camp d'acció, coincideix sortosament y com a auguri favorable l'entrada en nostres rengles excursionistes de distingides dames y senyoretes que vénen a cooperar ab fermesa, a donar major esforç y lluiment a nostres actes. Benvingudes sien!

En tot ideal en que s'hi aplega l'acció eficaç de la dòna, l'èxit pot donar-se per segur; en totes les grans causes ha sigut sempre un poderós puntal. Causa en que s'hi interessi la dòna, ha dit un notable escriptor, es causa guanyada. Ningú com ella ab major tendresa y sentiment pot influir en tot fi determinat de patria, infiltrant en el seguit de les generacions el dolç amor a la terra.

Dintre de nostres estudis especials sa acció pot esser

molt profitosa, sobre tot en el recull del folk-lore, cançons antigues, tradicions, llegendes, rondalles y velles costums.

Benvingudes, repeteixo, sien entre nosaltres, y que llur concurs sia ferm y profitós a nostres ideals y propòsits.

Ara, pera termenar, sols me falta encoratjar-vos fermament pera que no minvin nostres esforços y entusiasmes en pro dels ideals d'excursionisme, que no decaigui may nostre esperit y que a l'estudiar el passat de la nostra terra, a l'admirar les obres artistiques dels nostres progenitors, les belleses y fonts de riquesa ab que la Providencia ha dotat el terrer de nostra patria, fixant-nos en el present d'avuy y en nostre brillant ahir, serveixin tals estudis y coneixements pera contribuir a refer el bé de Déu de nostra terra, cooperant a la profitosa obra de conseguir a tot esforç una Catalunya rica y plena. — HE DIT.

CESAR A. TORRAS

EN ANTONI M.ª GALLISSÀ

L'excursionisme català ha sofert una altra perduda ben considerable ab la mort de nostre entusiasta consoci en Antoni M.ª Gallissà y Soqué, esdevinguda'l 17 dels corrents, quan tot just comptava 41 anys de vida y 18 de formar part d'aquesta benemèrita Associació.

Era'l plorat company un arquitecte de valua y un fervent devot de la nostra nacionalitat, ab caràcter propi en abdues manifestacions. Pera'l valiment de sa carrera sapigué inspirar-se en aquestes brillantíssimes planes de pedra que'ns resten dels nostres encisadors monuments, que coneixia en sos més petits detalls per tenir-los estudiats ab el carinyo d'una entusiasta afecció y d'un envejable dò de bon gust. Per lo que a la nostra nacionalitat se refereix, cal saber que les nostres cròniques li eren ben familiars y en sabia fer deduccions tant precises que deixaren convençut al que dubtava y més aferrat al que ja n'era defensor; em-

però li mancava'l poder-ho veure ab la claretat de penetració que en ell tant el distingia.

L'índole d'aquest BUTLLETÍ y el que ja en altres publicacions se l'ha considerat en termes generals, fan que tinguem de concretar-nos a son aspecte excursionista y el de relació ab nostre CENTRE.

No perquè deixés de concórrer a les reunions y tasques actives d'aquesta Associació vol dir que li fossin indiferents ses manifestacions y projectes pera l'engrandiment y expansió de l'excursionisme català; y tant no era aixís, que fa poch se complagué'l CENTRE enviant-li un ofici de gracies per haver fet treballs encaminats a l'engrandiment del lloch social; y al voler-li pagar els honoraris que li eren ben deguts, els renuncià, dient que res més volia del CENTRE que ocasions de poder fer quelcom pera son profit.

També tenia promeses al nostre vice-president unes conferencies d'Arquitectura Catalana, que, donats sos coneixements, haurien sigut interessantíssimes... Pobre Gallissà! Si aixís com feya vint anys que vivia malaltic, hagués tingut la salut que tant li desitjava son enturatge, quin bo hauria sigut el gosar y aprendre de lo molt que ell sabia!

Professor d'aquesta Escola d'Arquitectura, sos deixebles foren els que friuren més directament de sos coneixements, y, volguent que fossin arquitectes, dins son camp d'acció inicià profitoses visites ab sos alumnes a Tarragona, Poblet, Manresa, Bellpuig, Targa, Agramunt, Lleyda, Tortosa y algun altre lloch que pot-ser se'ns oblida, fent seriosos estudis dels monuments que pera honra de l'art català podem ostentar com símbol d'unes civilitzacions tant esplendoroses per lo que a construcció y exornació se refereixen.

Particularment tenia fetes moltes excursions per tot Catalunya, incloses les Balears y el regne de Valencia, y de sos monuments y pintoresques encontrades un triat capdal de fotografies en les que s'hi revela son temperament artístich.

Els que teniem la sort de coneixe-l y tractar-lo, que era estimar-lo, nos ha produït sa mort un buid difícil d'omplir, y anyorarem sempre més el tracte lleal y desinteressat d'aquell bon amich, que al cel sia.

L'acte de son enterrament fou una grandiosa manifestació de lo molt que era estimat y considerat nostre excel·lent consoci, essent-hi representada la Junta Directiva y nombrosos socis del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, que desde aquestes planes dóna'l més sentit pèsam a sa condolguada y apreciable familia, tot desitjant-li la resignació cristiana, tant remeyera en aquestes punyides al carinyós afecte.

SECCIÓ OFICIAL

SOCIS ENTRATS DURANT EL PRIMER TRIMESTRE DE 1903

SOCIS RESIDENTS

Joseph Jacas. — Daniel Girona. — Jaume Vila. — Miquel dels Sants Taxonera del Bosch. — Joseph Tubau. — Marian Guarro. — Agustí Masalias. — Joseph Co. — Modest Sans Rossell. — Francisco Manel Pau. — Ferran Agulló Vidal. — Pere Manyach. — Isidro Marquès. — Francisco Bultó. — Manel Olivella Marquès. — Ildefons Sunyol. — César Serra Marquès. — Francisco Llobet y Mateu. — Lluís Cortès Agulló. — Antoni Manyé. — Joseph Ferrer March. — Joseph Gassiot. — Tomàs Jansa Quintana. — Vicens Tort Matamala. — Francesch Martí Pujol. — Denis Junquera Salvador. — Joseph M.ª Quintana. — Napoleón Vilajoana. — Jaume Jacas Matheu. — Joan Ginestà. — Lluís Mitjans Boris. — Miquel Barjona Durand. — Candi Robert Rovira. — Vicens Escat Bosch. — Conrat Vila. — Manel Dolcet Lladó. — Amadeu Torner. — Miquel Montané. — Francesch Matheu. — Francisco Casas Font. — Jaume Comas d'Argemir. — Lluís Quer. — Armengol Miralles. — Joaquim Casas Negre. — Domingo Galceran. — Joan Ventosa Clavell. — Enrich Ràfols Martí. — Raimond d'Abadal. — Joan Porta Nolla. — Felip Dalmases. — Enrich Ciurana Pagès. — Salvador Maluquer Nicolau. — Pere Trias. — Miquel Señan. — Armand Santés. — Joan Tresserra Vigo. — E. Gómez Campdura. — Andreu Marés. — Joseph Serra. — Ramon Par. — Enrich Roig. — Jascinte Puget. — Juli Morera Camps. — Joseph Morera Galicia. — Joseph Deu Majó. — Antoni Romanyà Muntané. — Joan Moarra y Garcia d'Andina. — Cirilo Feyto Valero. — Trinitat d'Alemanys. — Agustí Aguilar Mundet.

SOCIS DELEGATS

Joan Ragué y Camps, a Gualba. — Joseph Llaverias, Joseph O. Relat, y Vicens Pagès, a Puigreig. — Mossèn Jaume Benet, a Gironella (Colonia Viladomiu). — Horace Chauvet, Jules Delpont, Mossèn

J. Falguera, y Joseph Payret, a Perpinyà.—Mossèn Ramon Gavernet, Pbre., y Mossèn Joan Serra Vilaró, Pbre., a Cardona.—Mossèn Miquel Pla, Pbre., Mossèn Bonaventura Rivera, Pbre., a Berga.—Pere M. Suari, a Badalona.

DONATIUS PERA LA BIBLIOTECA

- De l'«Institut Català de les Arts del Llibre», un volum de la *Revista Gràfica*.
De D. Guillem d'Areny, *Arbol genealógico de la casa de Borbón*.
De M. Jules Delpont, *Flors Rosselloneses*, col·leccionada pel donador.
De l'Academia bibliogràfica Mariana de Lleida, *Memoria del certamen públich dedicat a Ntra. Sra. de Monte-Toro* y una *Salve Regina*.
De la Real Academia de Bones Lletres, Discursos llegits en la recepció pública de D. A. Elias de Molins.
Del senyor Secretari de Cambra del bisbat de Solsona, un mapa de la Diòcesis, per J. Vilàs.
De D. Aureli Campmany, la cançó popular *Sta. Agnès, Jesús y Maria*.
De l'Excm. Ajuntament de Barcelona, el volum *Manual de Novells Ardits*.
De D. Lluís Ferrer-Vidal, 36 volums.
De D. Joseph Morera Galicia, una Memoria de les carreteres provincials y camins veinats, per la Direcció d'obres públiques de la provincia.
De D. Jaume Sturzenegger, 47 guies-anuncis de Suïça.

DONATIUS PERA'L MUSEU Y COL·LECCIONS

- De D. Joaquim Cabot, dues fotografies y diferents objectes de terraça.
De D. Ramon N. Comas, tres dibuixos de monuments desapareguts de Barcelona.
De D. Joseph Montsalvatge de Figueras, un plech de fotografies y un altre de sagells.
De Mossèn Joseph Mas, Pbre., una fotografia d'un pergami del segle ix.
Dels Srs. Estany y Piera, una col·lecció de fòssils.

CRÓNICA DEL CENTRE

MARÇ DE 1903

SESSIONS OFICIALS

SESSIÓ PREPARATORIA DE L'EXCURSIÓ A SANT BOY.—Tingué lloch el dia 26, quedant acordada la sortida pera'l pròxim diumenge dia 28.

SESSIÓ INAUGURAL

Va celebrar-se'l dia 11, ab assistencia de representants de la «Societat Econòmica d'amichs del País», «Ateneu Barcelonès»

«Lliga de Catalunya», «Associació Arqueològica Barcelonina», «Institució Catalana d'Historia Natural», «Orfeó Català», «Els Montanyencs» y nombrosos associats. Tant la Memoria escrita pel Secretari, D. Alfons Par, com el notable discurs llegit pel Sr. President, D. César A. Torras, foren sumament aplaudits. El publicar íntegrament en aquest BUTLLETÍ tant interessants treballs, ens estalvia de fer-ne cap extracte.

EXCURSIÓ

EXCURSIÓ A CORNELLÀ, SANT BOY Y FÀBRICA Y COLONIA GÜELL A SANTA COLOMA DE CERVELLÓ. — El dia 29 de Març, en el baixador del ferro-carril del carrer d'Aragó, se reuniren els socis d'aquest CENTRE Srs. Casas y Negre, Coll y Gasch, Espelt, Galilea, Gaza (Alfred y Adolf) Llorens, Pont, Serra (Joseph), Soler y Vilavella, Valls (Jaume y Lluís).

Pel servey de les estacions veïnes, té la Companyia del ferro-carril del mal nomenat «Madrid, Zaragoza y Alicante», uns trens lleugers, que tant pel temps que s'esmerça com per les tarifes reduïdes, faciliten les excursions. Si'ls trens són lleugers, tampoch els excursionistes pecaren de calmosos, tota vegada que, tenint fixada la sortida pel tren de les 8'19, se trobaren en marxa en el de les 7'49.

En vint y poch's minuts baixaren a Cornellà, y a peu, seguint la carretera-passeig, se trobaren a Sant Boy, après de trenta-cinch minuts, no sèns haver-se fixat abans en el canal de l'esquerra del Llobregat, que fou construït per un sindicat d'acord ab el govern, y que, mitjançant un preu alçat per mojada, reguen tots aquells terrers.

Séns dubte, aixís ho feren, escarmentats per lo que abans havia succeït als constructors del canal de la dreta del repetit Llobregat, que'l feren construir a ses expenses els beneficiaris de les terres colindants, que sigueren amparats paternalment pel govern de la nació ab un important delme pera la Corona, que cobrà puntualment, fins a la proclamació de la República, que's conceptuà indegut, ab el cambi de la forma de govern, el compromís anyal. Això durà uns temps, fins a la Restauració; més no faltà qui remogué aquesta suspensió, y, per bon arreglo, els regants, ab influencies, lograren lluir aquesta servitut entregant en moneda sonant, y pera sortir del mal pas, la quantitat de quaranta mil duros. Aquest cas concret forma regla general per lo que cal y pot esperar-se de les entitats centrals d'aquesta desgavellada governació.

També's fixaren en els pilars d'un magnífich pont de ferro que's construeix en la carretera de Madrid per Vilanova y Geltrú, que bé's necessita quan plou terres amunt y el mansoy Llobregat creix, s'infla y s'avalota y busca sortida dreturera, no fent cas d'una conca, que li serveix sols quan d'aburrit mig s'endormisca y d'esma arriba a cà l'Anguilero y el Far, que vetlla per ell y les naus, que n'han de fugir pera no quedar entascades en les sorres que s'apilen nombroses en sa desembocadura en el mar, endinsant-hi son estirat braç.

Atravessaren la vila de Sant Boy, admirant de pas la grandiosa iglesia parroquial, dita en el país la *Catedral del Llobregat*, puix realment ses proporcions són grandioses, sent llàstima que la quantitat no respongui a la qualitat per son estil d'un pobre barroch, que la fa artísticament gens agradable.

En trenta minuts arribaren a la fàbrica de nostre digne soci protector D. Eusebi Güell y presentant sa recomanació pera que els fos ensenyada la dita fàbrica de filats y teixits, tant acreditats en l'especialitat de panes y velluts en general. Ab molta atenció foren rebuts y acompanyats, visitant molt detingudament la secció de filats, en la que's troba moderna maquinaria que, dés la floca y metxa de cotó, acaba per filar-lo en el número que'ls convé, per prim que sigui.

Com que s'havien entretingut molt en aquesta secció, ne visitaren alguna altra ab certa rapidesa, detenint-se novament en la grandiosa instal·lació dels generadors de vapor, sala de màquina ab son gegantí volant y els extenedors, en els que pogueren examinar alguns dels tant renomats velluts ab encertades composicions de triats colors.

Volien despedir-se de l'encarregat, que ab tanta amabilitat com discreció els havia fet resseguir la fàbrica, però tingué altra galanteria envers els excursionistes, volent-los acompanyar a la propera colonia Güell, enclavada en el terme de Santa Coloma de Cervelló, cosa que li agrairen, puix els facilità l'ocasió d'admirar lo que constitueix per nosaltres, en síntesis, la resolució del problema social: l'amo interessant-se llealment pels seus treballadors, y els treballadors per l'amo.

A l'entrar en els carrers de la colonia, s'experimenta una satisfacció intensa, per respirar-se per tot la fàisó de la terra. Allò en petit es lo que desitjariem veure implantat en gran per tot Catalunya.

El treballador té en la colonia medis de divertir-se y instruir-se, al sortir de ses ocupacions, puix conté un magnífich teatre, ateneu, escola pública, gimnàs, cafè y per sobre de tot una Cooperativa, per la venda de queviures, administrada pels mateixos treballadors en nombrosa Junta, que's renova cada trimestre, fent-se una liquidació y repartint-se'ls associats la proporcionalitat dels beneficis resultants, segons el gasto que hi porten fet. Aquests comptes detallats que s'exposen vistosament són el mòbil d'una honrada administració y fins revelen una intel·ligència ben plausible per lo curiosos y exactes que resulten. Això, això es lo que falta en molts centres obrers; y tant n'estem convençuts que, al despedir-se d'alguns individus de la Junta, allí presents, els felicitaren coralment, encoratjant-los pera prosseguir una obra tant simpàtica y d'hermosos resultats socials y que tant-de-bò poguessin difundir pels demés centres fabrils de nostra Catalunya.

Essent ja més de mig-dia y prenent comiat de tant simpàtic acompanyant, se dirigiren altra volta a Sant Boy, aon dinaren, ben servits en l'establiment dit de «Noé», fent-se consideracions ben agradables per lo que acabaven de veure y el record d'altres excursions, que s'hauria perllongat a no esser per la visita a la

Sra. Viuda del que fou expert capità de la Companyia Trasatlàntica, D. Jaume Basté, que conserva una interessantíssima col·lecció d'objectes provinents del Japó, Xina y Filipines, que, en el llarch temps de viatjar-hi tant il·lustrat capità, anà aplegant en sa casa de Sant Boy, donant bo de veure totes les habitacions y dependències convertides en interessant museu. Les armes, les laques, els teixits, els incomparables brodats ab seda, els objectes de marfil, treballats lo mateix que'ls brodats, ab una paciència y art incomprensibles, els vanos, bastons, mobles, porcelanes, àlbums de fotografies y tot lo que acusa la cultura d'aquells pobladors, hi estan dignament representats y en nombre considerable, lo que féu sigués ben interessant la visita an aquell aplech, que ab una amabilitat tant franca'ls deixà fruir la repetida viuda del Sr. Basté, acompanyant-la d'explicacions que aclarien la provenença d'alguns dels exemplars més remarcables y obsequiant als excursionistes ab un refresch, per quins motius se complau el CENTRE en regradar-la complertament.

Al sortir, s'encaminaren a un promontori sobre la vila, en el que abans s'alçava l'antich castell, del que avuy no se'n conserva rastre, puix hi ha edificada una casa de moderna construcció, en quals cambres se poden veure algunes panoplies ab armes orientals y altres de valor històrich y alguns quadros ben remarcables. La situació d'aquest casal la fa agradable per ses soberbes vistes sobre'l pla que s'extén des Montjuich fins a les costes de Garraf, y pel Nord el montanyam català, el curs del Llobregat y les retallades serres del Montserrat.

En dita visita foren galantment rebuts pel fill de l'actual propietaria, vingut expressament de Barcelona, y els excursionistes li agrairen com se mereix aquesta prova de consideració.

Entre dos llustres sortien de Sant Boy, veyent algunes notables finestres gòtiques y del Renaixement, que per falta de llum no's pogueren fotografiar, y a peu, pel camí de vinguda, s'encaminaren a Cornellà, esperant el tren, que'ls retornà a Barcelona a quarts de nou del vespre, ben satisfets d'aquesta excursió, que, si bé propera a la nostra ciutat, fou esplèndida per les agradables consideracions socials y el poder examinar els valiosos objectes aplegats en la col·lecció Basté.

CONFERENCIES

TEATRE INGLÉS ANTICH. — En ocasió de la vinguda an aquesta ciutat de l'eminent tràgich italià Ermete Zacconi, el soci n'Alfons Par s'ocupà'ls dies 6 y 27 de Març del teatre shakespeareià, al qual pertanyen varies de les obres interpretades per dit actor.

En dues parts dividí'l conferenciant son primer parlament: en la primera féu una detallada relació de les construccions destinades a teatres en la xvina centuria. Se fixà principalment en el Globe, teatre en el que actuà en Shakespeare y aon s'estrenaren moltes de ses produccions. Fixà sa situació fòra de Londres, prop del Tàmesis, descrigué son exterior, y, ficant-se dins, dóna una idea de l'aspecte y disposició de la sala y escenari. Explicà també tot lo relatiu a la tramoya escènica, molt migrada llavors, a l'il·lu-

minació, y particularment als actors y apuntador. Féu oportunes consideracions sobre el *clown*, personatge llegendari anglès que tingueren de respectar els creadors del ver teatre, en Shakespeare inclusiu. Donà aixís mateix alguns detalls sobre'ls sous dels actors, els drets dels autors, els preus de les entrades, anuncis, etc.

En la segona part féu el conferenciant l'història del teatre anglès anterior an en Shakespeare. Explicà'l pas de les obres del teatre grech clàssich als drames cristians de Sant Gregori (segle iv). Seguí l'expandiment d'aquests per Italia, França, Espanya y per últim Inglaterra. Retrocedint, se fixà en els jotglars, ministrils y bufons inglesos, explicant l'importància que tingué l'art de la bufoneria. Cità la conducta de l'església, que pera combatre-la introduí, copiant-los de França, els drames religiosos que hem esmentat. Aquests drames eren ja'ls *Misteris* y *Miracles* que tanta importància adquiriren y tant feren avençar l'art dramàtic. El Sr. Par cità'ls més importants, com, per exemple, els célebres *Misteris de Chester*, escrits per Ralph Higden cap a 1328.

Seguint el desenrotlló del teatre, el conferenciant s'ocupà tot seguit de les *Moralitats* (Autos sacramentals), y *Interludes*. D'aquí fou ja petit el pas pera crear el ver drama: el donà en Sackville en 1562. Després d'anomenar els pochs autors anteriors an en Shakespeare, nostre consoci acabà sa conferència dedicant un record als seus companys en les taules que actuaven al Globe baix el títol, concedit per Jaume I, de: *His Majesty's Servants*.

El segon dia l'esmerçà'l Sr. Par en llegir la traducció de la primera escena de l'acte quart de l'*Othello*. Il·lustrà la traducció ab gran copia de comentaris sobre les frases y idees obscures, trets de les obres d'en Malone, Steevens, Johnson, Farmer, Boswell, etc.

El conferenciant demostrà un coneixement profon dels texts shakespeareans, lo que li dóna certa llibertat que fa atractiva la traducció.

Fou sumament aplaudit al final de ses dues interessantes conferencies.

CURS DE GRAMÀTICA CATALANA. — Se veuen cada dia més corregudes les lliçons que ab tanta constància y erudició va donant D. Rossendo Serra. Els nostres lectors podran formar-se idea de l'importància de les materies exposades durant el mes de Març, per l'extracte que'n publiquem.

Dia 3. — Festa per indisposició del Sr. Serra.

Dia 6. — Pronoms possessius. Dualitat de formes.
Observació respecte al *llur*.

Pronoms demostratius. Formes senzilla y composta.

Id. relatius. *Que* y *qui*; *quin* y *qual*.

Id. indeterminats. Formes que's perden.

Dia 10. — Verb. Concepte y divisió.

Dualitat y pluralitat de formes.

- Arcaïsmes y vulgarismes.
Verb substantiu: *ser* o *esser*.

Dia 13. — Verbs auxiliars. Conjugació del verb *haver*.

(A partir d'aquesta lligó y per no passar-se tota l'hora conjugant verbs, el Sr. Serra va donant a conèixer una serie molt curiosa d'observacions propries sobre'ls *barbrismes* catalans, començant per unes consideracions sobre'ls meteixos y ls efectes de l'influencia castellana, l'evolució fonètica y l'ignorancia de la nostra llengua.)

Dia 17. — Conjugacions: 1.ª, *amar*; 2.ª, *témer* y *batre*, y 3.ª, *dormir*.

Formació dels temps.

Formes literaria y gòtica o vulgar del pretèrit perfecte.

(Barbrismes. Erro de concepte: I, propis de la gent inculta—*graciosa*, *dificultat*, *censura*, *nòmina*, etc. II, generalisats—*escrupuló*, *engargallar*, *morrió* (de goç), *informador*, etc.)

Dia 20. — Verbs irregulars.

De la 1.ª conjugació: *anar*, *estar*.

De la 2.ª conjugació: verbs acabats en *er* ab *e* àtona.

(Barbrismes. Vacil·lacions per part del poble respecte a les paraules qu'admeten o no *a*,—arreparar, afigurar-se;—*es*—escobertes, estenalles—y *des* inicials—desenemich, desolvidar.)

Dia 24. — Continuació dels verbs irregulars de la 2.ª conjugació.

Verbs acabats en *re*.

Dur.

Verbs acabats en *er*, ab *e* tònica.

(Barbrismes. Confosions de la *a* y *e* àtones ab la *i*: responsibilitat; livita; vedrieres; vegilar, etc.)

Dia 27. — Verbs irregulars de la 3.ª conjugació: *Dir*, *eixir*, *oir*, *tenir* y *venir*.

(Barbrismes. Confosions de la *a* y la *e* àtones, ab la *o* y *u* àtones: aruga, engüent, secotrí, flexió, xumeneya, etc.)

Dia 31. — Participi.

Formes irregulars.

Verbs ab doble participi.

I. Regular y irregular.

II. Tots dos irregulars.

(Barbrismes. Plurals irregulars per la supressió de consonants finals en el singular: alambins, pilans, cunisos, capitossos, etcètera.)

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectivus autors la responsabilitat dels treballs firmats.

Barcelona.—Tip. *L'Avenç*: Ronda de l'Universitat, 20.—Telefon 115